

3. Het begin

Oostzaandam

In den beginne..... was er water. Zo zou je een verhaal over de streek rond de Zaan kunnen beginnen. In den beginne was het in ieder geval het water dat samen met de wind bepaalde hoe het land er uitzag. Zware storm en springvloed konden er voor zorgen dat grote stukken land werden weggeslagen en er ware binnenzeeën ontstonden, zoals bijvoorbeeld de Haarlemmermeer en het IJ.

Inwoners van het Noordhollandse hadden er dus belang bij dat hun woon-gebied door dijken werd beschermd en ook de Graven van Holland zagen niet graag dat het sinds 1289 op de Friezen veroverde gebied weer door het water werd verzwolgen. Tussen 1200 en 1350 werden grote gebieden in Noord-Holland voorzien van ringdijken en werden waterlopen als de Zaan en de Amstel afgesloten door een dam met sluis. De dam voorkwam dat het zoute zeewater het land binnendrong en via de sluis kon men het overtollige water naar zee laten stromen en schepen laten passeren. De Zaanse dam (Zaanderdam of Hoogendam) moet rond 1300 aangelegd zijn. Bewoning was er toen nog niet. Bewoning is ontstaan vanwege de aanwezigheid van de dam en de sluis. De sluiswachter bouwde er zijn woning, een scheepstimmerman ging er zijn geld verdienen met het repareren van voor de sluis wachtende schepen en op de veerschuit wachtende passagiers vonden een plaatsje in een groeiend aantal herbergen.

Langzamerhand ontstonden er zo aan weerszijden van de dam twee dorpen: Oost- en Westzaandam. Tot 1640 gingen de Gereformeerden van beide dorpen naar dezelfde kerk. Op 9 september van dat jaar *"is de scheiding der gemeenten van Oost en Westzaandam geschied, niet zonder veel twist en oneenigheden"* meldt Nicolaas Struijk in zijn boek uit 1753: *"Den 14den October van 't zelfde Jaar heeft de gansche gemeente van Zaandam, voor de laatste maal te samen het H. Avondmaal gehouden"*.

Gescheiden dus, maar ook verbonden. Gescheiden omdat ze in verschillende "bannen" (rechtsgebieden) lagen, hun eigen kerk en dorpsbestuur hadden, maar door de dam in de Zaan als een Siamese tweeling met elkaar verbonden.

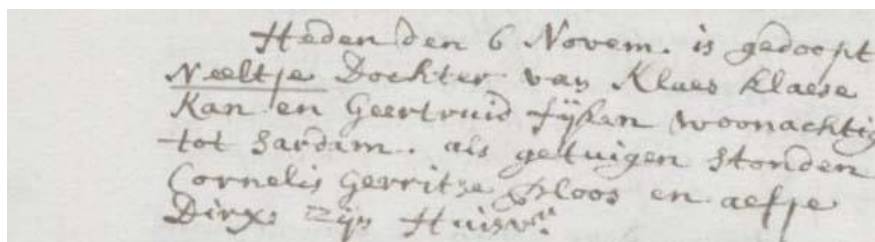
De Dam in 1648

Bovenstaande afbeelding uit 1648 laat die verbondenheid van beide dorpen duidelijk zien. In het midden zien we de dan inmiddels bebouwde dam. Vooral herbergen vonden er een plek. Aan de rechterkant zien we Oostzaandam met de (Gereformeerde) Oostzijderkerk en daaromheen het kerkhof. In dat Oostzaandam woonden Kannen. Waarschijnlijk nog niet in de periode waarin deze afbeelding werd gemaakt, maar wel enkele decennia later.

Een zeeman en een timmerman

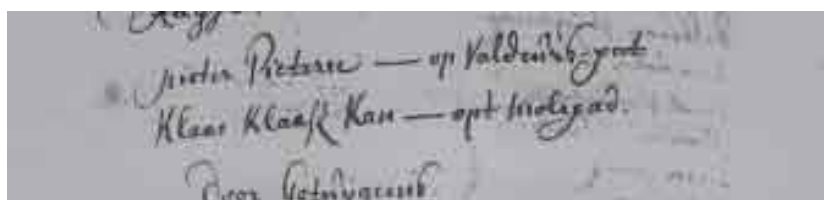
Op de oostelijke Zaanoever werd aan het einde van de zeventiende eeuw Jan Klaaszoon Kan geboren. Er is, zoals we in het volgende hoofdstuk zullen zien, voldoende informatie om aan te nemen dat hij en zijn (tweede) vrouw, Jopje Dirks Trommels, aan het begin staan van onze stamboom. Over zijn ouders weten we wel iets maar door het ontbreken van bijvoorbeeld de doop-, trouw- en begraafboeken van de kerk in Oostzaandam over deze periode is het moeilijk de juiste verbanden te leggen.

Wat weten we wel? Wonderlijk genoeg komt de eerste melding over onze familie Kan niet uit Oostzaandam (Waar de familie woonde), maar uit Loenen aan de Vecht. Het is een melding in een doopboek:

"Heden den 6 Novem. Is gedoopt Neeltje Dochter Van Klaes klaese Kan en Geertruid fijken woonachtig tot Sardam als getuigen stonden Cornelis Gerritse Ploos en aefje Dirx zijn Huisvr."

Verder is er in de verslagen van het kerkbestuur van de Gereformeerde kerk van Oostzaandam op 30 juni 1697, de belijdenis van Klaas Klaaszoon Kan ("op t Molepad").

Vervolgens laat een Antje Klaas in een notariële akte van 1716, gesteund door twee getuigen, notarieel vastleggen dat Klaas Klaaszoon Kan haar vader is en dat deze Klaas "een Swager van eene Dirk fijkesz de Vries, (...) na haer beste geweeten in den jaare 1710 voor opper-timmerman na oostindien is gevaaren

ende daar overleden soude sijn". (waarvan in de archieven van de VOC overigens geen bewijs te vinden is).

1, dogter van Klaas Klaasz Kan van Sijde
de Leeuw Kan ~~van~~ een Swager
van een Dirk Fijkes de Vries, welke
ga kan. welke ge weten in den
jaare 1716 voor offer Timmerman
Lia oostjndien is ge raanen ende
daar overleden soude sijn.

Deze Antje kwam uit Oostzaandam. Volgens de kerkboeken van de kerk in dat dorp vertrok Antje op 10 juni 1721 samen met haar man (Joost Janszoon Gruijs) en haar kinderen Neeltje en Cornelis van het Seyltje (buurtje in Oostzaandam) naar Amsterdam. In de doopboeken van de Oosterkerk in die stad vinden we de doop van nog twee kinderen van Antje en Joost: "Den 15 Dito (februari 1722) gedoopt van Ds Houthof Klaas Jooste O (ouders) Joost Jansz Gruijs Antie Klaes Kannes g (getuigen) Jan Klaas Kan Geertie Fijkes" en op 30 mei 1723 door dominee Wilhelmus Vonk gedoopt: Klaas (de eerste Klaas was waarschijnlijk overleden). Ook dan zijn de getuigen Jan Klaaszoon Kan en Geertie Fijkes.

Den 15 Dito gedoopt van Ds. Houthof
Klaasjooste O. Joost Jansz gruijs. antie Klaes Kannes
J. Jan Klaas Kan. Geertie Fijkes

Opvallend bij al deze vermeldingen is, dat naast Klaas Klaasz Kan ook de namen Geertruid (Geertje) en Fijke(n)s terugkomen. Bovendien wordt in de akte van 1716 Dirk Fijkesz de Vries genoemd als zwager van Klaas Klaasz Kan. In de boeken van de kerkenraad van Oostzaandam staat beschreven dat Dirk Fijkesz belijdenis deed op 23 december 1696 op dezelfde dag als Geertje Fijkes. De overeenkomende namen en de gelijke datum van de belijdenis maken het aannemelijk dat Dirk en Geertje broer en zus zijn. Als Dirk Fijkesz de zwager is van Klaas Kan, dan is Dirks zus, Geertje, de vrouw van diezelfde Klaas en degene die op 6 november 1686 in Loenen beviel van dochter Neeltje.

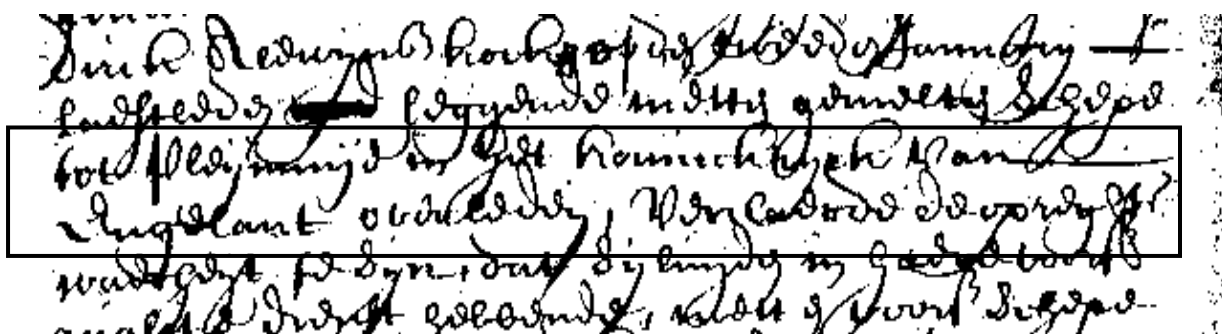
Bij de hierboven genoemde doop van de kinderen van Antje Kan en Joost Gruijs in de Oosterkerk zien we dat Geertje Fijkes samen met Jan Klaasz Kan als getuigen worden genoemd. Door de akte uit 1716 is bekend dat Antje een dochter is van Klaas Klaasz Kan en Geertje Fijkes de Vries. Het is aannemelijk dat deze Jan Klaasz Kan de broer is van Antje en dezelfde Jan die trouwde met Jobbe Trommels en degene die we met meer bewijsmateriaal kunnen koppelen aan de families Kan van vandaag (zie het volgende hoofdstuk). Antje liet dus

haar moeder en broer overkomen uit Oostzaandam om te getuigen bij de doop van haar kinderen. De naamgeving van de kinderen van Jan Klaasz Kan ondersteunt het idee dat Jan en Antje broer en zus zijn. Ouders hanteerden in deze tijd namelijk een strak schema bij de naamgeving van hun kinderen. De oudste zoon kreeg de naam van opa aan vaders kant en de oudste dochter kreeg de naam van oma aan moeders kant. In het geval van Jan Klaasz Kan heette de oudste zoon: Klaas en de oudste dochter: Geertje. Een extra aanwijzing dat Geertje Fijkes de Vries de moeder was van Jan Klaaszoon Kan.

Uit het voorgaande is af te leiden dat Neeltje en Antje dochters zijn van Klaas Kan en Geertruid de Vries en dat zij een zoon Jan hadden. Maar er is nog een dochter. In een testament van 16 januari 1750 verklaart Grietje Klaas Kan dat zij: *"uijt overdenkinge van hare sterffelijckheit en naa Christelijke recommandatie van hare ziel en lighaam, genegen te weesen omme van hare tijdelijke goederen te disponeeren"* en na te laten aan haar broer: Jan Klaasz Kan. Opvallend is verder dat bij de belijdenis van Grietje in 1722 (Jan Klaaszoon doet belijdenis op dezelfde dag) ook het adres Molepad genoemd wordt.

Dan blijft nog over de vermelding van de belijdenis van Klaas Klaasz Kan op 30 juni 1697. Er zijn in dit geval twee mogelijkheden. Misschien is deze Klaas de man van Geertruid Fijkes, maar het is ook mogelijk dat deze Klaas Klaasz de oudste zoon is van Klaas Klaasz en Geertruid. Zekerheid hierover is er niet. Hij woonde ook op het Molepad, een adres dat eerder bij Geertruid Fijkes en haar broer werd genoemd. Gelet op de datum van de belijdenis van zoon Jan en dochter Grietje (1722) en de datum van de belijdenis van moeder Geertje (1696) ligt het meer voor de hand dat deze Klaas Klaasz de man is van Geertje Fijkes.

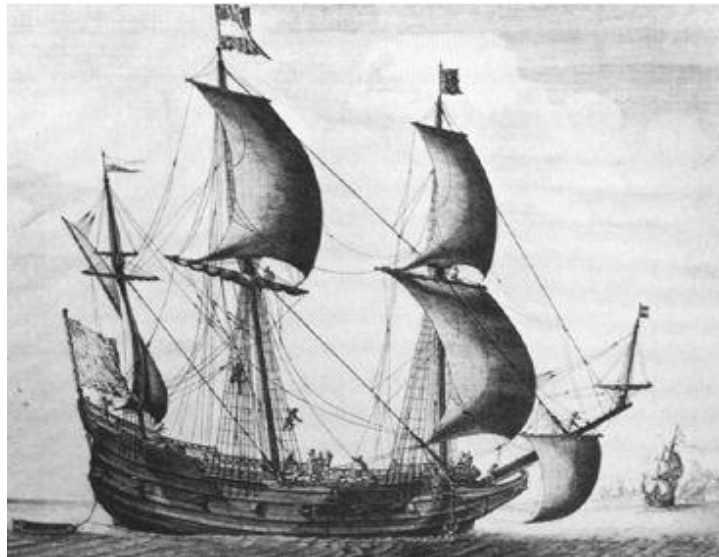
Er zijn nog een tweetal notariële akten waarin de naam Kan voorkomt. De oudste daarvan is van 1 maart 1689 en gaat wederom over een Claes Claeszoon Kan. (In dit geval dus met een C) Deze Claes was stuurman op een fluitschip en met dat schip onderweg naar Plymouth *"in het koninckrijk van Engellant"*. Hij had, omdat de schipper onderweg was overleden, het bevel over het schip moeten overnemen en bij *"een swaere ijsgang"* een anker verspeeld. Claes woonde in Oostzaandam en was toen 32 jaar oud.

Stukje uit de akte van 1689. In het kader: "tot Plymuid in het koninckrijk van Engellant"

Een tweede akte, uit 1693, beschrijft ook een belevens van een Claes Claeszoon. Deze Claes was 37 jaar oud en als schipper met zijn schip "*Jacobje de Jonge*" onderweg naar de Canarische eilanden, toen hij door een Frans kaperschip werd aangevallen.

Dat het in deze twee akten om dezelfde Claes gaat is natuurlijk niet zeker, maar in beide akten wordt Oostzaandam als woonplaats genoemd en als Claes jarig was tussen 1 maart en 8 juli (de data van de akten), klopt ook de leeftijd en is hij geboren in 1656. Het is natuurlijk mogelijk dat er twee even oude Claes Claeszoons Kan in Oostzaandam woonden die alle twee zeeman waren, maar aangezien er in de kerkelijke archieven van een paar jaar later maar één gezin met de achternaam Kan voorkomt en er dus sprake is van een kleine familie, is dat niet waarschijnlijk. Vergelijken we het geboortjaar van deze Claes (de zeevaarder) met de Klaas die in 1686 vader werd van dochter Neeltje dan zou die Klaas op het moment van de geboorte dertig jaar zijn. Dat is heel goed mogelijk en dan zijn deze 'Claes de zeevaarder' en de vader van Neeltje dezelfde persoon. Of is Claes de vader van Klaas?

Afbeelding van een fluitschip, waarmee Claes de zeeman zijn reizen maakte.

Blijft de vraag: wat deden Klaas en Geertruid in Loenen? Waarom trokken Klaas en de hoogzwangere Geertruid van uit '*Sardam*' naar deze plaats? Zou de verklaring misschien zijn dat Klaas schipper was en met zijn (binnenvaart-)schip van Oostzaandam, via de Zaan, het IJ, de Zuiderzee en de Vecht onderweg was om ergens een vrachtje te laden of te lossen toen in Loenen de geboorte zich aankondigde? Zou het 'schippersverhaal' kloppen dan is het in ieder geval leuk te bedenken dat Klaas en Geertruid door Muiden gevaren zijn. De plaats waar ik nu woon.

Met de beschikbare gegevens en enig giswerk is het dus mogelijk Geertruid Fijken en Klaas Klaasz Kan een plek te geven in de stamboom. Dat wordt makkelijker als er voor de periode na 1715 doopboeken van de Gereformeerde kerk in Oostzaandam beschikbaar zijn en voor de periode na 1730 nog makkelijker als we ook informatie kunnen halen uit trouwboeken. Ook met

gegevens uit de genoemde kerkboeken is het echter nog niet eenvoudig een familiestamboom samen te stellen. In het volgende hoofdstuk zullen we een poging ondernemen.

De Oosterkerk waar Antje haar kinderen liet dopen.